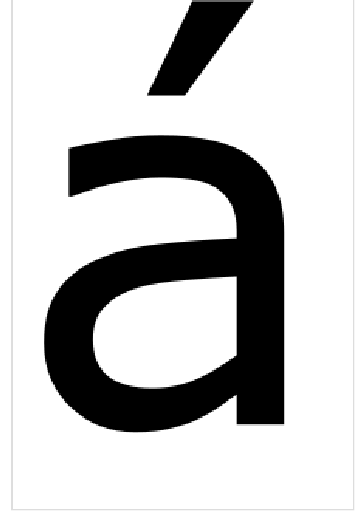
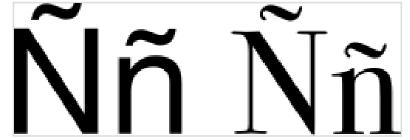
Ayırıcı im

Bu maddede **Latin alfabesi dışındaki hareke benzeri işaretlerin** konusunun **eksik olduğu düşünülmektedir**. Lütfen bu bilgileri ekleyerek maddeyi geliştirin. Eksik olduğu düşünülen bilgileri maddenin tartışma sayfasında bulabilirsiniz. *(Bu şablonun nasıl ve ne zaman kaldırılması gerektiğini öğrenin)*

Fonetik işaret almış bir **a** harfi.

Tilde ve N harfinden oluşan Ñ harfi

Ayırıcı im, **fonetik işaret** veya **diyakritik**; telaffuz, ton ve diğer ayırıcı unsurları belirtmek için gliflere eklenen imdir. Örneğin Latin harflerine geçiş döneminde Türkçedeki ötümsüz artdişyuvasıl sürtünmeli ünsüz sesini karşılamak için yeni arayışlara gidilmiş ve mevcut S harfine sedil eklenerek Ş harfi elde edilmiştir. **O** > **Ö** veya **A** > **Â** ya da **Y** > **Ý** gibi harflerde ayırıcı imlere örnekler görülebilir.

Latin alfabelerinde ayırıcı imler

Kalın gösterilen dilleri konuşabilen kişi sayısı 60 milyondan fazladır

Günümüzde kullanılan yazı sistemleri

- Afrikaans = **é, è, ê, ë, î, ï, ô, û** (ayrıca *á, í, ó, ú, ý*)
- **Almanca** = **ä, ö, ü, ß** (nadiren Fransızca kökenli sözcüklerde *é*)
- Aragonca = **á, é, í, ó, ú, ü**
- Arnavutça = **ç, ë**
- Asturyasça = **á, é, í, ñ, ó, ú, ü** (İspanyolca ile aynı)
- Aymaraca = **ä, ï, ñ, ü**
- Azerice = **ç, ə, ğ, ı, İ, ö, ş, ü**
- Baskça = **ñ** (yabancı kelimelerde *ç*, suletino lehçesinde *ü*)
- Boşnakça = **č, ć, đ, š, ž** (Hırvatça ve Sırpça ile aynı)
- Bretonca = **â, ê, î, ñ, ô, û, ù, ü**
- **Cava dili** = **é, è**
- Çevaca = kullanılmıyor (eskiden kullanılan *ŵ* günlük hayattan neredeyse tamamen çıkmıştır)
- Çekçe = **á, č, ď, é, ě, í, ň, ó, ř, š, ť, ú, ů, ý, ž**
- Çamorro dili = å
- Danca = **å, æ, ø** (Norveççe ile aynı)
- **Endonezce** = kullanılmıyor (sözlüklerde *é, è, ê* kullanılır)
- Esperanto = **ĉ, ĝ, ĥ, ĵ, ŝ, ŭ**
- Estonca = **ä, ö, õ, ü** (nadiren yabancı sözcüklerde *š, ž*)
- Faroece = **á, æ, ð, í, ó, ø, ú, ý**
- Felemenkçe = **ä, ë, ï, ö, ü** (nadiren vurgu için *á, é, ó* ve Fransızca ile Portekizce kökenli kelimelerde *ç, é, è*)
- Filipince = **ñ**
- Fince = **å, ä, ö** (*å* harfi *š* ve *ž* harfleri ile birlikte sadece yabancı kelimelerde bulunur)
- **Fransızca** = **à, â, æ, ç, é, è, ê, ë, î, ï, ô, œ, ù, û, ü, ÿ** (*ù* sadece *où* kelimesinde, *ÿ* sadece bazı özel isimlerde)
- Frizce (batı Frizce) = **â, ê, é, ô, û, ú**
- Furlan = **à, â, ç, è, ê, ì, î, ò, ô, û**
- Gagavuzca = **ä, ç, ê, ı, İ, ö, ş, ţ, ü**
- Galce = **â, ê, î, ô, ŵ, ŷ** (ayrıca *ë, ï*)
- Galiçyaca = **á, é, í, ñ, ó, ú, ü** (ayrıca *ï*, örneğin: saïamos fiili, bunun dışında İspanyolca ile aynı)
- Grönlandca = kullanılmıyor (Danca kökenli kelimelerde *å, æ, ø*)
- Guaraní Dili = **ã, ẽ, g̃, ĩ, ñ, õ, ũ, ỹ** (ayrıca vurguyu göstermek için *á, é, í, ó, ú, ý*)

- Hausaca = kullanılmıyor
- Hawaii dili = **ā, ē, ī, ō, ū**
- Hırvatça = **č, ć, đ, š, ž** (Boşnakça ve Sırpça ile aynı)
- İgbo dili = **ị, ṅ, ọ, ụ** (ünlü harflerde ayrıca vurgu ve aksan imleri kullanılır)
- **İngilizce**= kullanılmıyor (bazı yabancı sözcüklerde istisnalar, örneğin: *café, cliché, déjà vu, doppelgänger, façade, fiancé, naïve* veya *résumé*)
- İrlandaca = **á, é, í, ó, ú**
- İskoçça = **à, è, ì, ò, ù** (nadiren *é, ó*)
- **İspanyolca**= **á, é, í, ñ, ó, ú, ü**
- İsveççe = **å, ä, ö**
- İsviçre Almancası = **ä, ö, ü** (Almancada kullanılan *ß* yerine *ss* yazılır)
- **İtalyanca** = **à, é, è, ì, ò, ù** (*ó* harfi sözlüklerde kelime içi tonlama için kullanılır, *î* harfinin kullanımı tamamen kalkmış sayılır, sayılı birkaç kelimede ii'ye alternatif olarak yazılabilir, örneğin: principii yerine principî)
- İzlandaca = **á, æ, ð, é, í, ó, ö, þ, ú, ý**
- Karadağca = **č, ć, đ, š, ś, ž, ź**
- Katalanca = **à, ç, é, è, í, ï, ó, ò, ú, ü**
- Kazakça (2018'den beri) = **á, ǵ, ı, ń, ó, ý, ú**
- Keçuva dili = **ñ**
- Kürtçe = **ç, ê, î, ş, û**
- Laponca = **á, č, đ, ŋ, š, ŧ, ž** (aksana veya lehçesine göre *å, æ/ä* harfleri de bulunur)
- Lehçe = **ą, ć, ę, ł, ń, ó, ś, ź, ż**
- Letonca = **ā, č, ē, ģ, ī, ļ, ķ, ņ, ŗ, š, ū, ž**
- Litvanyaca = **ą, č, ę, ė, į, š, ų, ū, ž.**
- Lüksemburgca = **ä, ë, é** (sadece yabancı sözcüklerde: *è, ê, ö, ü*)
- Macarca = **á, é, í, ó, ö, ő, ú, ü, ű**
- Malayca = kullanılmıyor
- Malgaşça = **à, é, ê, ô** (nadiren gn'ye alternatif olarak yazılabilen *n̈/ñ*)
- Maltaca = **ċ, ġ, ż, ħ**
- Man dili = **ç** (sadece *çh* şeklinde)
- Maorice = **ā, ē, ī, ō, ū**
- Miranda dili = **á, ç, é, í, ó, ú**
- Norveççe = **å, æ, ø** (Danca ile aynı)
- Oksitanca = **á, à, ç, é, è, í, ï, ó, ò, ü**
- Özbekçe = **g‘, o‘**
- **Portekizce** = **á, à, â, ã, ç, é, ê, í, ó, ô, õ, ú**
- Romanşça = **à, è, ì, ò** (ayrıca *é* ve farklı lehçelerde *â, ê, ö, ü)*
- Rumence = **â, ă, î, ș, ț**
- Sarduca = **à, è, ì, ò, ù** (nadiren *á, é*)
- Slovakça = **á, ä, č, ď, é, í, ľ, ĺ, ň, ó, ô, ŕ, š, ť, ú, ý, ž**
- Slovence = **č, š, ž**
- Sorbca = **ć, č, ě, ł, ń, ó, ř, ŕ, š, ś, ž, ź**
- **Svahili** = kullanılmıyor
- **Türkçe** = **ç, ğ, ı, İ, ö, ş, ü** (ayrıca *â, î, û*)
- Türkmence = **ç, ä, ž, ň, ö, ş, ü, ý**
- Ulahça = **ã**
- Venedikçe = **à, ç, é, è, ì, ł, ó, ò, ù**
- **Vietnamca**= **ă, â, đ, ê, ô, ơ, ư** (ayrıca kullanılan: *à, ằ, ầ, è, ề, ì, ò, ồ, ờ, ù, ừ, ỳ; ả, ẩ, ẳ, ẻ, ể, ỉ, ỏ, ổ, ở, ủ, ử, ỷ; ã, ẵ, ẫ, ẽ, ễ, ĩ, õ, ỗ, ỡ, ũ, ữ, ỹ; á, ấ, ắ, é, ế, í, ó, ố, ớ, ú, ứ, ý; ạ, ặ, ậ, ẹ, ệ, ị, ọ, ộ, ợ, ụ, ự, ỵ*)
- Võro dili = **ä, ö, õ, ü** (ayrıca *š, ž* ve *h́, ḱ, ĺ, ń, ś, t́*)
- Yorubaca = **ẹ, ọ, ṣ** (ayrıca kullanılan: *á, à, ā, é, è, ē, ẹ, ẹ́, ẹ́, ẹ̀, ẹ̀, ẹ̄, ẹ̄, í, ì, ī, ó, ò, ō, ọ, ọ́, ọ́, ọ̀, ọ̀, ọ̄, ọ̄, ú, ù, ū, ṣ*)

Farklı alfabelerle yazılan dillerin romanizasyonları

- **Arapça (Romanizasyon)** = **ā, ḏ, ḍ, ǧ, ġ, ḥ, ḫ, ī, š, ṣ, ṯ, ṭ, ū, ẓ**
- **Çince (Pinyin)** = **ê, ü** (ayrıca *á, à, ǎ, ā, é, è, ě, ē, í, ì, ǐ, ī, ó, ò, ǒ, ō, ú, ù, ǔ, ū, ǘ, ǜ, ǚ, ǖ*)
- **Japonca (Rōmaji)** = **ā, ē, ī, ō, ū**
- Kırgızca = **ç, ğ, ı, İ, ñ, ö, ş, ü**
- Kırım Tatarcası = **ç, ğ, ı, İ, ñ, ö, ş, ü** (ayrıca *â*)
- **Korece (Romanizasyon)**= **ŏ, ŭ**
- Sırpça (Romanizasyon) = **č, ć, đ, š, ž**
- Tatarca (2012‘den beri) = **ä, ç, ğ, ı, İ, ñ, ö, ş, ü**
- Tibetçe (Romanizasyon) = **ä, ê, ô, ö, ü**
- Ukraynaca (Romanizasyon) = **č, š, ž**
- Yunanca (Romanizasyon) = **á, é, í, ï, ḯ, ó, ú** (ayrıca *ē, ḗ, ō, ṓ, ý* veya *ē* yerine *ī*)

Artık konuşulmayan diller

- *Eski İngilizce* = **ā, æ, ǣ, ē, ī, ō, ð/þ, ū, ƿ, ȳ**
- *Livonca* = **ā, ä, ǟ, ḑ, ē, ī, ļ, ņ, ō, ȯ, ȱ, õ, ȭ, ŗ, š, ț, ū, ž**
- *Latince* = Döneme bağlı (Orta Çağ Latincesinde *æ, œ* ve *ſ*. "Æ" ve "œ"'nün kullanılmadığı zamanlarda, "ae" ve "oe"nün ayrı okunuşunu göstermek için *ë* harfi kullanılır, örneğin: *aëdes, aër, israël*, ayrıca *ā, ē, ī, ō, ū* harfleri aksan için kullanılabilir)
- *Orta Yüksek Almanca* (1050 ile 1500'lü yıllar arası) = **ä, â, æ, å, ë, ê, î, ö, ô, œ, ü, û, ȝ**

Eski yazı sistemleri

- *Almanca* (1941 yılına kadar) = **ä, ö, ſ, ß, ü** (ayrıca *æ, œ*)
- *Brezilya Portekizcesi* (1943-1990) = **á, à, â, ã, ç, é, ê, í, ó, ô, õ, ú, ü** (reform ile *ü* harfi çıkarılmıştır)
- *Endonezce* (1901-1947) = **ä, é, (ē), ï, ö** (Van Ophuijsen Yazı Sistemi adı altında bilinir.)
- *Kazakça* (2017 yılına kadar) = **ä, ğ, ï, ñ, ö, ü, ç, ş, ı, İ**
- *Kırgızca* (1928-1940) = **ƣ, ç, ŋ, ɵ, ş, ь**
- *Moğolca* (1931-1939)= **ç, ɵ, ş, ƶ**

- *Moğolca* (1939-1941)= **ö, ü**
- *Rumence* (1904'ten önce)= **â, ă, ḑ, é, ê, ĕ, î, ĭ, ó, ș, ț, û, ŭ**[1]

Dil ailelerine ve gruplarına göre ayırıcı imler

Amerikan Yerli Dilleri

Alfabe	á	ã	ä	ą	ą́	č	é	ẽ	ë	ę	ę́	ǧ	g̃	ȟ	í	ĩ	ï	į	į́	ɨ	ł	ñ	ŋ	ó	õ	ö	ǫ	ǫ́	ú	ũ	ü	ý	ỹ	ž
Aymaraca			ä														ï					ñ				ö								
Guaraní	á	ã					é	ẽ					g̃		í	ĩ						ñ		ó	õ				ú	ũ		ý	ỹ	
Keçuva																						ñ												
Lakotaca						č						ǧ		ȟ									ŋ											ž
Mapuçece																						ñ									ü			
Mikstekçe																			į	ɨ		ñ				ö					ü			
Navahoca	á			ą	ą́		é			ę	ę́		g̃		í			į	į́		ł			ó			ǫ	ǫ́						
Otomí		ã	ä						ë								ï					ñ				ö					ü			

Avustronezya Dilleri

Alfabe	à	å	ā	é	è	ë	ē	ī	ñ	n̈	ô	ö	ō	ū
Cava dili				é	è									
Çamorro dili		å							ñ					
Drehu dili						ë						ö		
Filipince									ñ					
Hawaii dili			ā				ē	ī					ō	ū
Malgaşça	à			é						n̈	ô			
Maorice			ā				ē	ī					ō	ū
Niuece			ā				ē	ī					ō	ū
Samoaca			ā				ē	ī					ō	ū
Sundaca				é										
Tahitice			ā				ē	ī					ō	ū

Baltık Dilleri

Alfabe	ą	ā	č	ę	ē	ė	ģ	į	ī	ļ	ķ	ņ	ŗ	š	ų	ū	ž
Letonca		ā	č		ē		ģ		ī	ļ	ķ	ņ	ŗ	š		ū	ž
Litvanyaca	ą		č	ę		ė		į						š	ų	ū	ž

Cermen Dilleri

Alfabe	á	â	ä	å	æ	ð	é	è	ê	ë	í	î	ï	ó	ô	ö	ø	ß	þ	ú	û	ü	ý
Afrikaans							é	è	ê	ë		î	ï		ô						û		
Almanca			ä													ö		ß				ü	
Danca				å	æ												ø						
Faroece	á				æ	ð					í			ó			ø		þ	ú			ý
Felemenkçe	*á*		ä				*é*			ë			ï	*ó*		ö						ü	
Frizce		â					é		ê						ô					ú	û		
İsveççe			ä	å												ö							
İsviçre Almancası			ä													ö						ü	
İzlandaca	á				æ	ð	é				í			ó		ö			þ	ú			ý
Lüksemburgca			ä				é			ë													
Norveççe				å	æ												ø						

Fin-Ugor Dilleri

Alfabe	á	ä	å	ć	đ	é	í	ŋ	ó	ö	ő	õ	š	ŧ	ú	ü	ű	ž
Estonca		ä								ö		õ	š			ü		ž
Fince		ä	å							ö								
Kuzey Lapça	á			ć	đ			ŋ					š	ŧ				ž
Lule Sami	á	ä	å					ŋ										
Macarca	á					é	í		ó	ö	ő				ú	ü	ű	
Võro		ä								ö		õ	š			ü		ž

Kelt Dilleri

Alfabe	á	à	â	ç	é	è	ê	í	ì	î	ñ	ó	ò	ô	ú	ù	û	ü	ŵ	ŷ
Bretonca			â				ê			î	ñ			ô		ù	û	ü		
Galce			â				ê			î				ô			û		ŵ	ŷ
İrlandaca	á				é			í				ó			ú					
İskoçça		à				è			ì				ò			ù				
Manca				ç																

Romen Dilleri

Alfabe	á	à	â	ã	ă	æ	ç	é	è	ê	ë	í	ì	î	ï	ł	ñ	ó	ò	ô	õ	œ	ș	ț	ú	ù	û	ü	ÿ
Aragonca	á							é				í						ó							ú			ü	
Asturyasça	á							é				í					ñ	ó							ú			ü	
Fransızca		à	â			æ	ç	é	è	ê	ë			î	ï					ô		œ				ù	û	ü	ÿ
Furlan		à	â				ç		è	ê			ì	î					ò	ô							û		
Galiçyaca	á							é				í					ñ	ó							ú			ü	
İspanyolca	á							é				í					ñ	ó							ú			ü	
İtalyanca		à						é	è				ì						ò							ù			
Katalanca		à					ç	é	è			í			ï			ó	ò						ú			ü	
Miranda dili	á						ç	é				í						ó							ú				
Oksitanca	á	à					ç	é	è			í			ï			ó	ò									ü	
Portekizce	á	à	â	ã			ç	é		ê		í						ó		ô	õ				ú				
Romanşça		à							è				ì						ò										
Rumence			â		ă									î									ș	ț					
Sarduca		à							è				ì						ò							ù			
Ulahça				ã																									
Venedikçe		à					ç	é	è				ì			ł		ó	ò							ù			

Slav Dilleri

Alfabe	á	ã	ä	ą	ć	č	đ	ď	é	ě	ë	ę	í	ł	ĺ	ľ	ń	ň	ó	ò	ô	ŕ	ř	ś	š	ť	ú	ù	ů	ý	ź	ž	ż
Boşnakça					ć	č	đ																		š							ž	
Çekçe	á					č		ď	é	ě			í					ň	ó				ř		š	ť	ú		ů	ý		ž	
Hırvatça					ć	č	đ																		š							ž	
Karadağca					ć	č	đ																	ś	š						ź	ž	
Kaşupça		ã		ą					é		ë			ł			ń		ó	ò	ô							ù					ż
Lehçe				ą	ć							ę		ł			ń		ó					ś							ź		ż
Slovakça	á		ä			č		ď	é				í		ĺ	ľ		ň	ó		ô	ŕ			š	ť	ú			ý		ž	
Slovence						č																			š							ž	
Yukarı Sorbca					ć	č				ě				ł			ń		ó				ř		š						ź	ž	
Aşağı Sorbca					ć	č				ě				ł			ń		ó			ŕ		ś	š						ź	ž	

Türk Dilleri

Alfabe	â	ä	ç	ê	ə	gʻ	ğ	î	İ	ı	ň	ñ	oʻ	ö	ş	ţ	ū	û	ü	ý	ž
Azerice			ç		ə		ğ		İ	ı				ö	ş				ü		
Gagavuzca		ä	ç	ê					İ	ı				ö	ş	ţ			ü		
Kazakça		ä					ğ		İ	ı		ñ		ö	ş		ū		ü		
Kırım Tatarcası	â		ç				ğ		İ	ı		ñ		ö	ş				ü		
Özbekçe						gʻ							oʻ								
Tatarca		ä	ç				ğ			ı		ñ		ö	ş				ü		
Türkçe	*â*		ç				ğ	*î*	İ	ı				ö	ş			*û*	ü		
Türkmence		ä	ç								ň			ö	ş				ü	ý	ž

Yapay Diller

Alfabe	á	ä	ĉ	č	é	ě	ĝ	ĥ	í	ĵ	ó	ö	ŝ	š	ú	ü	ŭ	ž
Esperanto			ĉ				ĝ	ĥ		ĵ			ŝ				ŭ	
Interlingue	á				é				í		ó				ú			
Slovianski temel harfler				č		ě								š				ž
Volapük		ä										ö				ü		

(´) Vurgu imi (akute)

Áá Éé Íí Óó Úú Ćć Śś Ńń Ýý Źź

Vurgu imi (´): Sağa yatık olarak kullanılır. Aslında sesli-sessiz bütün harflerin üzerine gelebilmesi mümkündür. Kimi zaman işaretli harf üzerinde bir duraksama veya hece bölünmesiyle ortaya çıkar. Türk dillerinde iki işlevi vardır:

1. Vurgunun hangi hecede olduğunu işaretler. Bazen eş sesli kelimeleri birbirinden ayırmaya yarar. Mesela Rusçada ve Yunancada hemen her kelimede kullanılır çünkü vurgunun hangi hecede yer aldığını göstermeye yarar. Böylece aynı yazılışa sahip kelimeler de birbirinden ayrılabilir. Böyle bir vurgu uygulaması Türkçede pek mümkün değildir çünkü hece vurgusu, Türk dilinin yapısı gereği çok fazla değiştirilemez ve başka heceye kaydırılamaz. Vurgunun değiştirilmesi ile kelimenin manası değişmez. Konuşma dilinde bunu ayırt edebilmek için özel bir çaba sarf edilmez. Bu nedenle de vurgunun ayrıca gösterilmesine gerek yoktur. Türki Kiril alfabelerinde Rusçadan gelen kelimelerde kullanılır.
2. Üzerinde bulunduğu harfin ses değerini vurgulayarak değiştiren bir işarettir. Seslerin (harflerin) aslında biraz uzatılmasını sağlar.

- **Sessiz harflerde:** Sert ve vurgulu bir söyleyiş kazandırır. **Ý** Türkmen alfabesinde bir harf olarak bulunur ve Türkçedeki Y sesini karşılar. Çünkü işaretsiz yalın Y harfi pek çok dilde Türkçedeki I sesine denk düşer (Kyrgyz: Kırgız gibi). **Ć** ise Boşnakçada yer alır ve Ç sesine yakın sert bir C sesi verir. Yeni Başkurt alfabesinde Ź harfi peltek Z sesini göstermek için kullanılır. Tüm sessiz harflere uygulamak mümkündür. Mesela; *Ý, Ć, Ś, Ź, Ŕ, Ĺ, Ń, Ḱ, Ẃ, Ḿ, Ṕ* harfleri gibi... Böylece aslında vurgu iminin birinci işlevi olan vurgulama sağlanmış olur. Örneğin *hać (hacc), haḱ (hakk)*... Ayrıca sessiz harflerde bir duraksama yaptırır. Örneğin: *Aý Han* ve *Ayhan* sözcüklerinin okunuşlarındaki farklılıkta olduğu gibi. Ayrıca *eḱmek* ve *ekmek* sözcüklerinin okunuşlarındaki farklılıklar yine örnek olarak verilebilir. Anadolu Türkçesinde kesme işareti biçiminde yabancı dillerden -özellikle Arapçadan- gelen bazı kelimelerin aksanlı (duraklayarak) okunmasını sağlar. Burada asıl yapılan şey üzerine geldiği sessiz harfte bir duraklama sağlayıp, diğer heceye sesli harf ile başlamaktır. Örneğin *kıt́a, kuŕa, meĺun...* Türk alfabesinde bu kelimeleri bu biçimde yazabilmek için aksan işareti yerine, -belki de birbirlerine çok benzedikleri için- kesme işareti (‘) kullanılmıştır. Fakat Türkçede heceyi sessiz harfle bitirip sesli harfle başlamak Anadolu Türkçesinin yapısına uygun olmadığı için zaten söyleyişte de bu biçimler genelde tercih edilmez ve heceler kesintisiz düz okunur.
- **Sesli harflerde:** Üzerine geldiği sesli harfin vurgulanarak (inceltilmeden) uzatılmasını sağlar. Mesela Tatar alfabesinde **Í** harfi uzatılan bir İ sesi verir. Türkçedeki sesli harflerle örnek verilirse *ánında, bázen, nádiren…*
- **Á, É, Í, Ó, Ú**: Bazı Türk alfabelerinde ve Macarcada bulunan vurgulu sesli harflerdir. Vurgu işareti, Macarcada sesli harfleri biraz uzatır. Örnek verilirse Türkçedeki *hánım* ve *hanım* sözcüklerinin okunuşlarındaki farklılık.

(') Aksan imi (grave)

Àà Èè Ìì Ùù Òò

Aksan imi (`): Sola yatık olarak kullanılır. Sözcüğün aksanlı olarak seslendirilmesine imkân tanır. Türkçede aksanlı okuyuş ancak bazı harflerin inceltilmesiyle mümkündür. Batı dillerinin aksine bu işareti Türkçede yalnızca sessiz harflerde kullanmak mümkündür. Daha çok diksiyona dayalı bir farklılığı gösterir.

- **Sessiz harflerde**: Türkçede fonetik gösterge olarak sessiz harflerde kullanılabilir. K, G, L gibi harflerin inceltilmesini sağlar. Örneğin *rüzġar, derġah, tezġah, yadiġar, ġah, laÌ, haÌ, roÌ, goÌ.* Ancak bazı dillerde harfin ses değerini de değiştiren bir göstergedir. Türkçede ise yalnızca kelimelerdeki ses değerini göstermeye yarayan ve aslında etkisiz olan bir işarettir.
- **Sesli harflerde**: Aksanlı harflerin normalde, işaretsiz (yalın) biçimleriyle aralarında okunuş farklılığı bulunmaz. Yalnızca kelimenin ses değerindeki bir değişikliği gösterir ya da yöresel söyleyiş farklılıkları bu duruma neden olur. Buna karşın Avrupa dillerindeki kimi örneklerde ölü sesli harflerin gösterilmesine yarar. Örneğin Türkçedeki *ortàokul -ortokul* gibi okunur- veya *Karàağaç* -Karağaç gibi okunur- sözcüklerindeki aksana bağlı olarak telaffuz edilmeyen harfleri işaretler. Buna karşın bu harfleri telaffuz edenler de bulunur, zaten aksandan kastedilen de bu durumdur. Bu durum, nadiren de olsa peş peşe okunan kalıplaşmış kelimelerdeki veya birleşik sözcüklerdeki sesli bir harften sonra tekrar yeni bir sesli harf geldiğinde ortaya çıkar. Böylesi bir durumda ilk sesli harf çok kısa olacak biçimde, iki sesli harf kaynaşarak veya bazen de baştaki sesli harfi tamamen kaybolarak okunur, bu nedenle de çoğu zaman bu sesin fark edilmesi bile mümkün olmaz: *Nè edeceksin?* (halk ağzında *Neydeceksin? Niydeceksin?*), *Nè olacak? (N'olacak?), Nè olur? (N'olur?)* gibi. Hatta araya sesli harf girse bile bu sesin ortaya çıktığı görülebilir. *Nè yapacaksın?* (halk ağzında *N'apacaksın?*) gibi.

(^) Düzeltme imi (zirkumfleks)

Ââ Êê Îî Ôô Ûû Ĵĵ Ŝŝ Ĝĝ Ĉĉ Ĥĥ Ŷŷ Ŵŵ

Düzeltme İmi (ˆ): Türkçede yalnızca sesli harflerin üzerine gelir. Harfin ince okunmasını sağlar. Örneğin *kar (yağış türü)* ve *kâr (kazanç)*.

- **Â**: Türkçede kullanılır. Hafif uzun, ince bir a sesidir. Kural olarak bu inceliğin tam olarak sağlanabilmesi için biraz uzatılması gerekir. Örneğin *kâr, hâlâ, Kâzım, Nâzım, âlem, kâğıt…*
- **Û**: Türkçede kullanılır. Hafif uzatılarak okunan ince bir "u" sesidir. Doğru kullanım için kural olarak biraz uzatılması gerekir. Örneğin *sükûnet, mûris, mûzip, sûni…*
- **Î**: Türkçede kullanılır. Uzatılarak okunan ince bir "i" sesidir. Kullanımda İ harfindeki noktanın üzerine işaret koyulması çift noktalama gerektirdiğinden yalnızca düzeltme imi kullanılır, nokta düşer. Örneğin *millî, dînî, çîdem, Dîdem, îzan, mîde…*
- **Ê**: Gagavuzcada kullanılır. Uzatılarak okunan ince bir "e" sesidir. Kürtçe kelimelerde yine yoğun olarak rastlanır. Türkçede sadece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Ancak yine de Türkçede bir iki kelimenin okunuşu ile bir fikir edinilmesi mümkündür. Örneğin *mêmur, poêtika, nêyzen, têlif...*
- **Ô**: Uzatılarak okunan ince bir o sesidir. Normal O sesinden farklıdır. Türkçede sadece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Örneğin *bôlero, Lôkman, âlô, rôl, gôl...*
- İnceltme İşareti, sesli harfleri incelttiği gibi aslında kalın sessiz harfleri de gizli olarak inceltir. Özellikle L harflerinde bu durum çok belirgindir. Örneğin *ļânet, ļâłe, hâłâ, hâł...* İnceltme İmi ile yazılan bazı sözcüklerin okunuşunda aslında K harfinin de incelmesi söz konusudur. Örneğin *ķar ve kâr.*

Türkçede sessiz harflerde kullanımı öngörülmemiştir.

(¨) Çift nokta imi (umlaut/trema)

Öö Üü Ää Ëë Ïï Ÿÿ

Türkçede ve pek çok dilde yalnızca sesli harflerde kullanılır. **Ÿÿ** ise pek çok dilde Türkçedeki **İ** sesine denk gelir. Çünkü bu dillerde Y, Türkçedeki "**I**" sesini gösterir. Örneğin *Kyrgyz (Kırgız* okunur.*).* Bu durumda Türkçedeki İ sesi ise Ÿ olarak da gösterilir. Örneğin *ÿkÿ (iki).*

- **Ä**: Almanca, İsveççe, Fince, Estonca, Slovakça, Tatarca, Gagavuzca ve Türkmencede kullanılır. Kısa, kapalı, gırtlaktan gelen ve sert bir E harfidir. Normal E harfine göre daha kısa ve serttir. Ayrıca A ve E arası bir ses olarak öngörülür (**Æ**). Ses ve harf karşılığı olarak Arapçada ve Almancada da bulunur. Türkçede normal e sesinden tam olarak ayırt edilebilmesi günümüzde çok zordur. Azericede yoğun olarak kullanılır. İnce bir harf olduğu halde kalın uyumludur. Bu harfi içeren sözcüklerin aslında Büyük Ünlü Uyumuna uymadığı hâlde kulağı tırmalamıyor olması bu nedenledir. Örneğin *incä*. Türkçede "Selçuk" ismi diğer Türk dillerinde “Sälçuk”, "akçe" sözcüğü ise “akçä” olarak yazılır. Türkçede her ikisi de "ben" olarak yazılan *bän* (Azerice *mən*, biinci teklik şahıs zamiri) ve ben (Azerice *ben*, "deri kabartısı)" sözcükleri birbirinden

farklı anlamlar içerir ve ses değerleri de farklıdır. Kimi Latin alfabelerinde, özellikle el yazılarında **Əə** biçiminde de kullanılır (Kiril **Э** harfinden farklıdır).

- **Ë**: Türkçede günümüzde kullanılmayan İ-E arasında seslendirilen bir harftir. Bu ses Rusçada bulunur (Kiril: **Є**) ve bu dilde sıklıkla kullanılır. Bu harfe İe (Ye) adı verilir ve çevirilerde bu ses değeri ile gösterilir ancak bu kesinlikle doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bu harf arda arda gelen İ ve E seslerini ifade etmez. Tamamen İ-E arası farklı bir sestir. Anadolu Türkçesinde ise gerçekte mevcut olan ancak ölü bir ses olduğu bile söylenebilir. Rusçada ise yoğun olarak kullanılan ve açık olarak işitilen bir harftir. Ancak Türkçedeki gibi kaynaşan harflerin arasında değil, herhangi bir koşula bağlı olmadan ortaya çıkan ve Ruslar tarafından diğer seslerden rahatlıkla ayırt edilebilen belirgin bir sestir. Bu sese Türkçede verilebilecek başka bir örnek ise *el* (organ) ve *ël* (yurt) sözcüklerinin arasındaki farktır. *Ël* sözcüğü zamanla "il" biçimine dönüşmüştür: *Türkmenëli, Kırklarëli, Tuncëli...*
- **Ï**: Felemenkçe, Fransızcada ve Katalancada "trema" olarak kullanılır. Örneğin A ve i harfleri, Felemenkçede *ai* şeklinde yan yana gelince Türkçedeki bir tek "e" sesi gibi okunurlar. Bazı kelimelerde "ai" harfleri "e" olarak okunmayıp Türkçedeki "a" ve "i" gibi ayrı okunursa *aï* şeklinde yazılır.

(¯) Uzatma imi (makron)

Āā Ēē Ōō Īī Ūū

Uzatma İmi (¯): Üzerine geldiği sesli harfin (inceltilmeden) uzatılmasını sağlar. Bu harfler özellikle Letonca, Maorice ve Hawaii dilinde kullanılır. Türkçeden sesli harflerle örnek verilecek olursa *tārih, bāzı, hākan, işāret...*

(¸) Çengel imi (sedil)

Çç Şş Ģģ Ţţ Ļļ Ķķ Ņņ Ḑḑ Ḩḩ Ŗŗ

Türkçede yalnız sessiz harflerde kullanılır. Harflerin ses değerlerini değiştirir.

- **Ķ**: Gırtlaktan çıkan ve Q sesine epey yakın olan kalın bir K sesi olarak okunur ve söylenir. Örneğin *ķurt, ķoyun, ķardaş* (kardeş). K sesleri gırtlaktan ve kalın olarak çıkarılır. Kazakça *қасқыр* (ķaskır: kurt), *қой* (ķoy: koyun) sözcüklerinde olduğu gibi... Bu sözcüklerdeki K sesleri, gırtlaktan ve kalın olarak çıkarılır. Başkurtçadaki *Ҡалын* (kalın) sözcüğünün çevirisi *qalın* olarak yapılır ve okunuşu "kalın/galın biçimindedir. Baştaki K veya G sesi, gırtlaktan ve kalın bir tonla söylenir. Türkçedeki inceltme imi ile yazılan bazı sözcüklerin okunuşunda aslında K harfinin de incelmesi söz konusudur. Örneğin *ķar* ve *kâr*. Pek çok lehçe ve şivede Q sesine dönüşmüştür. Örneğin *qayın (kayın).* Yüzyıllarca Osmanlı Devleti tarafından yönetilmiş olan Tunus ve Cezayir Arapçasında, Türkçedeki gırtlaktan söylenen K harfine benzeyen bir sesi karşılamak için noktasız ٯ harfi kullanılır.
- **Ţ**: Gagavuzcada ve Moğolcada kullanılır. Türkçede bulunmayan sert bir T harfidir. TS (**ʦ**: **T**+**S**) olarak da seslendirilir. Moğolcada ve Rusçada, Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan pek çok dilde Ç harfinin türevi olan bir sestir (Kiril **Ц**, tse). Gagavuzcada ve diğer Türk dillerinde Slav kökenli kelimelerde yer alır. Ancak öz Moğolca sözcüklerde de sık sık kullanılır. Örneğin Moğolcadaki *ţag* sözcüğü -çağ, “tsag” okunur-, *teţeg* -çiçek, “tsetseg” gibi okunur-. Bu harfin ses değerini en güzel gösteren sözcüklerden birisi, Gagavuzcada *soţial* şeklinde yazılan -sosyal, "sotsyal" gibi okunur kelimesidir. Belarus'ta yaşayan Lipka Tatarlarının alfabesinde ise TS sesini tam olarak karşılamak için ڝ şeklinde bir harf üretilmiştir. Kazaklar ve Kırgızlarla birlikte yaşayan Çin kökenli Dungan halkı, "sad "harfinden biraz daha farklı olan ama yakın kaynaklardan çıkan bu sesi gösterebilmek için ض harfini kullanmıştır.
- **Ḑ**: Ses olarak Boşnakçada, Macarcada ve Bulgarcada yer alır. Türkçede bulunmayan sert bir D harfidir. DZ (**ʣ**: **D**+**Z**) olarak da seslendirilir. Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan bazı dillerde J harfinin türevi olan bir sestir (Kiril **Ѕ**, dze). Gagavuzların da kullandığı Moldova alfabesinde (ve birebir aynı olan Rumen alfabesinde) resmî olmayan harfler arasındadır. Bu dillerdeki eski metinlerde birebir Noktalı D biçimiyle rastlanır. Günümüzde ise genelde bu harfin arkasından gelen bir Z ile birlikte kullanılır. Örneğin Macarcadaki *bodza* (boğa: mürver meyvesi). Bazı alfabelerde ise Arapçadakinden biraz daha farklı olan ama yakın kaynaklardan çıkan bir DZ sesini göstermek için ڗ harfi kullanılmıştır. Belarus'ta yaşayan Lipka Tatarlarının alfabesinde ise bu sesi tam olarak karşılamak için ڀ şeklinde bir harf üretilmiştir.
- **Ẕ**: Türkçedeki J sesidir. Uygur Türkleri tarafından da kullanılmakta olan, Pinyin adı verilen ve Çinceyi Latin alfabesine çevirmekte kullanılan sistemin Uygur alfabesine uyarlanmış biçiminde Türkçedeki J sesini karşılar.
- **Ḩ**. Boğazın sıkılmasıyla ortaya çıkan bir sestir. Arapçadaki Ha (ح) harfidir. Gırtlaktan çıkan ve hafif hırıltılı bir H olarak okunur ve söylenir. Boğazdan gelen gırtlaksı bir H sesidir. Normal H sesinden biraz daha kalın, boğumlu ve hırıltılıdır. H sesi hiçbir engele takılmadan çıkarken, bu ses boğazın orta kısmında titreşir. Örneğin *maḩrem (mahrem)*. Bu sese en uygun örneklerden birisi de *ḩacı (hacı)* sözcüğüdür. Anadolu Türkçesinin halk ağzındaki ve Azericedeki kullanımında Arapçadaki hı (خ) harfi ile olan farkı çoğu zaman ortadan kalkmıştır (**X**).
- **Ģ**: Letoncada yer alan bir harftir. Anadolu Türkçesinin İstanbul ağzındaki Ğ (yumuşak ge) sesinden biraz farklıdır. **Ğ** harfine benzer ama sert ve hırıltılıdır (Kiril **Ґ**, ghe). Almanların gırtlaktan çıkan R harfinin taşıdığı ses değerine benzer (**Ř**). Arapçadaki gayın (غ) harfidir. Batı Anadolu Türkçesinde Ğ sesine dönüşmüştür ancak Türkiye'nin doğu bölgelerinde yaygındır. Örneğin *doġan (doğan)*. Buradaki Ğ, hırıltılı olarak söylenir. Bu nedenle Ğ (yumuşak ge) harfinin aksine

Arapçada kelime başında da yer alabilir. Mesela *gayb (ġayb)*.. Türkçedeki Ğ (yumuşak ge) sesine yakın bir harfi göstermek için kimi Asya kaynaklı çevirilerde ۼ veya ڠ harfi kullanılır.

- **Ņ**: Leton Alfabesinde ince N sesi için kullanılır. Bu ses kimi alfabelerde NJ olarak kullanılır. Kiril alfabelerindeki karşılığı **Њ** harfidir. **Ņŋ** harfi genizden çıkarılan N ve Y karışımı bir sesi gösterir. Uniform Türk alfabesinde yer alır. Bazen de NG/NĞ olarak öngörülür. 1900'lü yılların başındaki Türki alfabelerde **Ŋŋ** olarak da kullanılmıştır. Pek çok ağızda N veya Ğ sesine dönüşmüştür. Osmanlıca Türkçesindeki üç noktalı kaf-ı nûni (ڭ) harfinin karşılığıdır. Cavi alfabesindeki üç noktalı "nga (ڠ)" ise yine bu harfin karşılığında kullanılır.
- **Ļ**: (Küçük harf: **ļ** veya **ℓ**) Leton alfabesinde **Љ** sesini karşılamak için üretilmiştir. Türkçede bu ayrımın gerçekleştiği çok az kelime bulunduğu için ince L sesi, ayrıca için bir harf yoktur. Bunlar daha çok düzeltme işareti ile gösterilen sözcüklerde yer alırlar. Bu harfin yer aldığı kelimelerin tamamındaki L harfleri dilin ucunun damağa doğru çekilmesiyle çıkarılan ve normal L sesine göre biraz daha ince olan bir sesi gösterir: *ļâℓ, rôℓ*... Üzerinde işaret bulunan ڵ veya noktalı ڶ harfi Arapça Boşnak alfabesinde ve Sorani-Kürt alfabesinde ince L sesini göstermek için kullanılır. Bu ses Kiril latinizasyonunda **Ļ** harfi ile gösterilir (küçük harf: **ļ** veya **ℓ**).

Diğer imler

(˘) Kısaltma imi (breve)

Ăă Ĕĕ Ĭĭ Ŏŏ Ŭŭ

Kısaltma imi (˘): Harflerin kısa bir söyleyiş kazandırılarak telaffuzlarını sağlar. Sesli harflerde bu kısalık ancak gırtlaksı sesler çıkarmakla mümkündür. Bu nedenle sesli harflerde gırtlaksı sesleri temsil eden bir işaret hâline gelmiştir.

Sesli harflerde

Türkçenin ses yapısında sesli harfe çok kısa bir söyleyiş kazandırır. Çok hızlı ve kısa olarak söylenen *ă-aa, ĭ-ıh, hă, hĕ, hĭ, ăh* gibi ünlemler bu kısalığı anlamak için örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bu sesli harfler Arapçadaki gırtlaktan çıkarılan ayın **(ع)** harfinin türevleri (çekimli/harekeli biçimleri) olduğu için gırtlaksı harfleri göstermek için de kullanılır. Örneğin *ĭlm (ilim), ŭmum, ăsker, ĭtr (ıtır)*...

- **Ă**: Romancada ve Çuvaşçada, ayrıca İtelmencede ve Hantıcada yer alır (Bu dillerde I-A arası bir sestir.).
- **Ĕ**: Çuvaşçada bulunur. Romanya alfabesinde 1904'te kaldırılmıştır (Bu dillerde İ-E arası bir sestir.).
- **Ĭ**: Çuvaşçanın resmî olmayan Latin alfabesinde Rusçadan geçen kelimelerde kullanılır. Pinyin alfabesinde de yer alır.
- **Ŭ**: Belarus ve Esperanto alfabesinde bulunur. W'ye benzeyen kısa, gırtlaksı ve yarı sesli bir U harfidir.
- **Ŏ**: Çok nadiren kullanılan bir sestir. Pinyin alfabesinde, ayrıca Korece ve Hintçenin romanizasyonunda yer alır.

Türkçede kısaltma imi özellikle el yazısında İnceltme İmi ile karışma ihtimali nedeniyle sesli harflerde tercih edilmemiştir.

Sessiz harflerde

Aslında kısaltma iminin sessiz harflerde kullanımı öngörülmemiştir. Fakat yumuşatma imi ile çok benzer bir şekle sahip olduğu için bu iki işaret birbirinin yerine kullanılır hâle gelmiş, aralarındaki fark ortadan kalkmış ve sessiz harflerde de bu işaret kullanılmıştır. Örneğin Türkçedeki **Ğ** (yumuşak ge) harfi... Karon ile gösterilen harfler breve ile de gösterilebilir: **Ťť** (breve **T̆t̆**) veya **Ďď** (breve **D̆d̆**).

(ˇ) Yumuşatma İmi (Karon)

Ǧǧ Čč Šš Žž Ňň Ťť Ďď Řř

Yumuşatma imi (ˇ): Harflerin yumuşak bir söyleyiş kazandırılarak telaffuzlarını sağlar. Sessiz harflerde bu yumuşatma ancak ses değerini değiştirmekle mümkündür. Bu nedenle ortaya farklı sesler (yani farklı harfler) çıkar.

Sesli harflerde

Aslında Yumuşatma İminin sesli harflerde kullanımı öngörülmemiştir. Fakat kısaltma imi ile çok benzer bir şekle sahip olduğu için bu iki işaret birbirinin yerine kullanılır hâle gelmiş, aralarındaki fark ortadan kalkmış ve sesli harflerde de bu işaret kullanılmıştır. Örneğin **Ě** (gırtlaksı e) harfi.

Sessiz harflerde

Harflerin ses değerini değiştirerek yeni harfler oluşturur. Örneğin:

- **Ň**: Tatarcada, Türkmencede kullanılır. Genizden ve/veya gırtlaktan çıkarılan N ve G karışımı bir sestir. Bazen de NG/NĞ olarak öngörülür. Pek çok ağızda N veya Ğ sesine dönüşmüştür. Osmanlıca Türkçesindeki üç noktalı kaf-ı nûni (ڭ)

harfinin karşılığıdır. Örneğin İç Anadolu'da, özellikle Sivas yöresinde *saňa, baňa, deňiz* sözcükleri. Pek çok kaynakta *tengri* veya *tengiz* olarak yazılan sözcükler aslında *teñri* ve *teñiz* şeklinde okunur.

- **Ḽ**: (küçük harf ḽ veya ℓ̦) Kiril latinizasyonunda **Љ** sesini karşılamak için üretilmiştir. Türkçede bu ayrımın gerçekleştiği çok az kelime bulunduğu için ince L sesi ayrıca için bir harf yoktur. Bunlar daha çok düzeltme işareti ile gösterilen sözcüklerde yer alırlar. Bu harfin yer aldığı kelimelerin tamamındaki L harfleri dilin ucunun damağa doğru çekilmesiyle çıkarılan ve normal L sesine göre biraz daha ince olan bir sesi gösterir: *lâℓ̦e, gôℓ̦*... Üzerinde işaret bulunan ڵ veya noktalı ڶ harfi Arapça Boşnak alfabesinde ve Sorani-Kürt alfabesinde ince L sesini göstermek için kullanılır.
- **Ť**: Peltek T sesidir. Arapçadan gelen bazı sözcüklerde kullanılır (ث). Ancak peltek harfler Başkurt dilinde de bulunur. Arapçadaki T sesinin peltek biçimidir. Aslında peltek S sesi ile aynıdır. Her iki peltek ses de (**T̃** ve **S̃**) dilin dişlerin arasına değdirilmesiyle çıkarıldığı için aralarındaki farkı anlamak mümkün değildir ve hatta böyle bir fark yoktur. Örneğin *es̃er*. Başkurt Kiril Alfabesinde "**Ҫ**" harfi ile gösterilir.
- **Ď**: Peltek D sesidir. Arapçadan gelen bazı sözcüklerde kullanılır (ذ). Ancak peltek harfler Başkurt dilinde de bulunur. Arapçadaki D sesinin peltek biçimidir. Aslında Peltek Z sesi ile aynıdır. Her iki peltek ses de (**D̃** ve **Z̃**) dilin dişlerin arasına değdirilmesiyle çıkarıldığı için aralarındaki farkı anlamak mümkün değildir ve hatta böyle bir fark yoktur. Örneğin: *Z̃eka*... Başkurt Kiril Alfabesinde "**Ҙ**" harfi ile gösterilir.
- **Ž**: Türkmencede ve Boşnakçada kullanılır. Türkçedeki J sesini karşılar. Örneğin *Žale (Jale).* Arapçanın romanizasyonunda ise peltek z (ذ: zal) harfini gösterir.
- **Č**: Boşnakçada yer alır ve özellikle Türkçeden geçen kelimelerin yazımında kullanılır. Türkçedeki Ç sesi karşılığında kullanılır. Örneğin *čanak (çanak)*. Kiril alfabelerinin latinizasyonunda Türkçedeki J sesini göstermek için de kullanılır.
- **Š**: Boşnakçada ve Çuvaşçada kullanılır. Türkçedeki Ş harfini karşılar. Örneğin *šećer* -şeker, "şeçer" okunur-. Arapçanın romanizasyonunda ise peltek S (ث: *Se*) harfini gösterir.
- **J̌**: Uniform Türk alfabesinde kullanılır ve Türkçedeki Y sesini karşılar. Örneğin *aǰaz (ayaz).*

(°) Halka imi (ring)

Åå Ůů

Halka İmi (°): Çok sık kullanılmayan bir işarettir. İskandinav ülkelerinin alfabelerindeki harflerin üzerinde kullanılır. Bu harfin en bilinen örneklerinden birisi Ångström simgesidir ve Å ile gösterilir. İsveçli ünlü fizikçi Anders Jonas Ångström'ün adından gelir.

(.) Alt nokta imi (subdot)

Ḳḳ Ṃṃ Ṛṛ

Türkçede özellikle el yazısında çengel ile alt nokta farkı ortadan kalkmıştır.

(–) Orta çizgi (stroke)

Ƀƀ Ƶƶ Ɍɍ Đđ Ŧŧ Ꝁꝁ Ᵽᵽ

Orta çizgili harfler el yazısında zaman zaman kullanılmakla beraber bunların aslında ses değerleri açısından herhangi bir işlevi yoktur ve genellikle eş sesli kelimeleri ayırt etmekte veya bir el alışkanlığı olarak kullanılmaktadır. Çoğu zaman vurgulu ve kalın bir söyleyişi göstermeye yarar. Buna karşın kimi dillerde ses değerini de değiştirdiği uygulamalar vardır.

- **Đ**: Türkçede yalnızca el yazısında eş sesli kelimeleri ayırmak için kimi zaman bu kullanıma rastlanır. Bu harfi içeren kelimelerin büyük bir kısmı halk ağzında D ile de karşılanabilen T sesini de ihtiva eder: *Dolu* (tam olma) ve *đolu* (yağış şekli) sözcükleri arasındaki fark başka bir örnektir. Benzer biçimde *đon* (giysi) ve *don* (buzlanma) sözcükleri örnek olarak gösterilebilir. Bu sesin Türkçede yer aldığı başka bir kelime ise *arđ* (arka) sözcüğüdür. Kimi yörelerde *ard*, kimi yörelerde ise *art* olarak telaffuz edilir.
- **Ƶ**: Türkçede yalnızca el yazısında eş sesli kelimeleri ayırmak için kimi zaman bu kullanıma rastlanır. Vurgulu bir Z sesini içeren ses ayrımlarını gösterir. Örneğin *ƶar* ve *zar* farkı. Uniform Türk alfabesinde yer alır ve Türkçedeki J sesi karşılığında kullanılır.

Diğer örnekler: *Ƀağ* (bahçe) ve *bağ* (düğüm), *ꝁurt* (yırtıcı) ve *kurt* (larva), *ᵽas* (oksitlenme) ve *pas* (iletme), *roman* (kitap) ve *Ɍoman* (millet adı) farkları...

Fonetik işaretlerin tüm harflere eklenmesi

Karakter eşlem aracında yer alan ve adının başında **combining** (kombine/eklemlenebilir) yazan işaretler herhangi bir harften sonra eklendiğinde o işaret otomatik olarak harfin üzerine yerleşir. Tüm **combining** (kombine) işaretleri görmek için *Unicode* (Ünikod) bir karakter kümesi seçmek gereklidir. Örneğin *Lucida Sans Unicode*. Burada dikkat edilmesi gereken hususu herhangi işaretin **normal** biçimi ile **combining** (kombine) biçiminin görüntüde birbiri ile aynı olduğudur. Normal biçim kullanıldığında harfin üzerine eklenmez, yanında durur. Bu nedenle adının başında **combining** (kombine) yazan işaret seçilmelidir. Örneğin *combining cute accent*, c*ombininig tilde*...

Uygulamaya örnek

Herhangi bir harfe, mesela "**M**" (veya küçük "**m**") harfinin üzerine dalga (tilde) işareti ̃( ) eklenmek istendiğinde bu harfin işaretli biçimi karakterler arasında bulunamıyorsa şu işlemler uygulanır:

- M harfi yazıldıktan sonra *combining tilde* ̃() işareti bulunup harften hemen sonra peş peşe yazılır. Böylece ortaya **M̃** harfi (veya **m̃** harfi) çıkar.
- Bu işlem *combining* (kombine-eklemlenebilir) biçimi olan tüm işaretler için uygulanabilir.
- Harften önce yazılırsa işe yaramaz.
- Harften sonra boşluk bırakılırsa işe yaramaz.
- Adının başında *combining* (kombine) yazmayan işaretler harfin üzerine eklenmez yanında durur.

Bazı combining (kombine/eklemlenebilir) işaretler

Bu işaretler, aşağıdan kopyalanarak herhangi bir harften sonra yazıldığında harfin üzerine eklenir. Aşağıdaki işaretler, kesinlikle bu simgelerin normal biçimleri değildir. Combininig (eklemlenebilir) hâlidir.

- ̀(): Combininig Grave (Kombine Aksan)
- ́(): Combininig Akute (Kombine Vurgu)
- ̃(): Combininig Tilde (Kombine Dalga)
- (̂): Combininig Circumflex (Kombine Şapka)
- (̄): Combininig Macron (Kombine Uzatma)
- (̈): Combininig Diaeresis (Kombine Çiftnokta)
- (̌): Combininig Caron (Kombine Yumuşatma)
- (̊): Combininig Ring (Kombine Halka)
- (̛): Combininig Horn (Kombine Duyarga)
- (̇): Combininig Superdot (Kombine Üstnokta)
- (̅): Combininig Superline (Kombine Üstçentik)
- (̲): Combininig Subline (Kombine Altçentik)
- (̦): Combininig Subcomma (Kombine Altvirgül)
- (̧): Combininig Cedilla (Kombine Çengel)
- (̨): Combininig Ogonek (Kombine Kanca)
- (̱): Combininig Submacron (Kombine Altçizgi)
- (̰): Combininig Subtilde (Kombine Altdalga)
- (̭): Combininig Subflex (Kombine Altşapka)

Ayrıca bakınız

- Dil aileleri
- Latin alfabesinden türeyen alfabeler

Kaynakça

1. ^ "Despre folosirea literelor î și â" (https://dexonline.ro/articol/Alf_Lombard_-_Despre_folosirea_literelor_î_și_â). *dexonline.ro* (Rumence). 1992. Erişim tarihi: 2016-05-20. 12 Kasım 2020 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20201112022857/https://dexonline.ro/articol/Alf_Lombard_-_Despre_folosirea_literelor_%C3%AE_%C5%9Fi_%C3%A2). "Arşivlenmiş kopya" (https://web.archive.org/web/20201112022857/https://dexonline.ro/articol/Alf_Lombard_-_Despre_folosirea_literelor_%C3%AE_%C5%9Fi_%C3%A2). 12 Kasım 2020 tarihinde kaynağından (https://dexonline.ro/articol/Alf_Lombard_-_Despre_folosirea_literelor_%C3%AE_%C5%9Fi_%C3%A2) arşivlendi. Erişim tarihi: 14 Mart 2022.

* Rose Hartmann: Duden. Satz und Korrektur. Herausgegeben von Brigitte Witzer. Dudenverlag, Mannheim 2003, ISBN 3-411-70551-5, S. 341.

- Hadumod Bußmann: Lexikon der Sprachwissenschaft. 4. Auflage. Verlag Kröner, Stuttgart 2008, ISBN 978-3-520-45204-7.
- Sur diacritics.typo.cz. *Diacritics Project @ Typo.cz* (http://diacritics.typo.cz/)23 Ekim 2018 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20181023081610/http://diacritics.typo.cz/). (Conseils pour la création de

police de caractères avec diacritiques)
